

Wyrok z dnia 7 lutego 2007 r.

I UK 246/06

Stan prawny wynikający z art. 5a ust. 7 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.), ustalony art. 2 ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 150, poz. 1248) nie dotyczy terminu określonego w art. 5 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 91, poz. 873 ze zm.).

Przewodniczący SSN Herbert Szurgacz, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Zbigniew Hajn.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 7 lutego 2007 r. sprawy z odwołania Józefa T. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w B. z udziałem zainteresowanej Walentyny T. o ubezpieczenie społeczne rolników, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 30 marca 2006 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e

Decyzją Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z dnia 11 lutego 2005 r. stwierdzono, że ubezpieczenie społeczne Józefa T. z tytułu prowadzenia działalności rolniczej ustało od dnia 1 października 2004 r., gdyż do dnia 30 września 2004 r. nie przedstawił zaświadczenia o formie opodatkowania oraz o kwocie należnego podatku za 2003 r. Kolejną decyzją (z dnia 23 marca 2005 r.) ponownie wznowiono ubezpieczenie dnia 1 marca 2005 r. w związku z zaprzestaniem prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej.

W odwołaniu Józef T. wniósł o objęcie ubezpieczeniem w ostatnim kwartale 2004 r. i w pierwszym kwartale 2005 r., tłumacząc opóźnienie w poinformowaniu or-

ganu rentowego o spełnianiu warunków ubezpieczenia niepouzczeniem go przez Kasę o nowym obowiązku informacyjnym.

Wyrokiem z dnia 8 listopada 2005 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku oddalił odwołanie po ustaleniu, że zaświadczenie z urzędu skarbowego zostało dostarczone w dniu 25 stycznia 2005 r. - bezspornie po upływie terminu określonego w art. 5 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. (Dz.U. Nr 91, poz. 873) - pomijając okoliczności jego przekroczenia jako nieistotne ze względu na to, że termin ten, jako termin prawa materialnego, nie podlega przywróceniu.

Z tych samych powodów Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 30 marca 2006 r. oddalił apelację Józefa T.

Skarga kasacyjna została oparta przez ubezpieczonego na zarzucie naruszenia prawa materialnego - art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, przez przyjęcie prekluzyjnego charakteru ustanowionego w nim terminu i niemożności jego przywrócenia bez względu na przyczyny oraz art. 62 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i art. 9 k.p.a., przez uznanie za zgodne z prawem zaniechania poinformowania skarżącego przez Kasę o obowiązku złożenia wymaganych dokumentów w określonym terminie. W ramach drugiej podstawy kasacyjnej skarżący wskazał na naruszenia przepisów postępowania - art. 227, art. 233 w związku z art. 378 § 1 i art. 391 § 1 oraz art. 316 § 1, art. 477¹⁴ § 1 i 2, a także art. 477¹⁶ k.p.c. wskutek pominięcia w ocenie całokształtu materiału dowodowego przyczyn niezachowania ustawowego terminu do złożenia dokumentów, przy pominięciu w stanie prawnym obowiązującym w dacie zamknięcia rozprawy art. 5a ust. 7 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.), którym - po kolejnej nowelizacji ustawą z dnia 1 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 150, poz. 1248) - wprowadzono możliwość przywracania terminu.

Dodatkowo, powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 marca 2006 r., P 8/05, w którym Trybunał stwierdził niezgodność art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z art. 2 i 32 Konstytucji, skarżący uzasadnił skargę naruszeniem zasady równości rolników prowadzących działalność gospodarczą. W konkluzji domagał się zmiany zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu pierwszej instancji i decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego przez ustalenie, że podlega ubezpieczeniu

społecznemu rolników od dnia 1 października 2004 r. do dnia 1 marca 2005 r., albo uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W stanie prawnym obowiązującym od dnia 1 stycznia 1997 r. do dnia 2 maja 2004 r., stosownie do art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników rolnik lub domownik, który - podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, nieprzerwanie co najmniej 1 rok - podejmował pozarolniczą działalność gospodarczą, pozostawał w tym ubezpieczeniu, chyba że złożył Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych lub Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oświadczenie, że chce podlegać ubezpieczeniu z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej. Ten sam przepis, art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, w brzmieniu zmienionym przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 91, poz. 873), od dnia 2 maja 2004 r. wykluczył możliwość pozostania w rolniczym ubezpieczeniu społecznym w pełnym zakresie tych rolników, którzy prowadzą pozarolniczą działalność gospodarczą opodatkowaną na zasadach ogólnych. Rolnicy znajdujący się w tym dniu w omawianej sytuacji, którzy zamierzali nadal podlegać rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu, powinni byli - stosownie do przejściowego przepisu art. 5 ustawy zmieniającej - wykazać spełnianie nowych warunków. W tym celu powinni byli do dnia 30 września 2004 r. przedstawić Kasie zaświadczenie właściwego urzędu skarbowego o opodatkowaniu prowadzonej działalności gospodarczej podatkiem ryczałtowym, w 2003 r. nie wyższym niż 2.528 zł. Niedostarczenie tych dokumentów powodowało *ex lege* wyłączenie z ubezpieczenia rolniczego z końcem trzeciego kwartału 2004 r. (art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że termin przewidziany w art. 5 ustawy zmieniającej, upływający w dniu 30 września 2004 r., jest terminem prawa materialnego, wyznaczonym do realizacji konkretnego uprawnienia, po upływie którego uprawnienie to nie może być skutecznie zrealizowane (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2006 r., I UK 7/06, niepublikowany). Niesprzeczność tej regulacji z przepisami art. 2, 32 i 20 Konstytucji potwierdził Trybunał Kon-

stytucyjny w wyroku z dnia 13 marca 2006 r., P 8/05 (OTK 2006-A nr 3, poz. 28, Dz.U. Nr 46, poz. 335 z dnia 21 marca 2006 r.), podkreślając, że zmiany dokonane ustawą z dnia 2 kwietnia 2004 r. miały na celu określenie racjonalnego, szczelnego mechanizmu podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników przez osoby, dla których działalność rolnicza nie stanowi głównego źródła utrzymania i choć dostrzegł znaczny rygoryzm w posłużeniu się terminem zawitym (prekluzyjnym), nie zakwestionował go z punktu widzenia zasad konstytucyjnych.

Uchybienie omawianemu terminowi prawa materialnego spowodowało ustanie z mocy prawa ubezpieczenia społecznego rolników z końcem trzeciego kwartału 2003 r. Skutek ten nie może być uchylony w drodze przywrócenia terminu, wobec czego przyczyny jego niedochowania są nieistotne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2001 r., II UKN 554/00, OSNP 2003 nr 12, poz. 320 oraz uchwałę z dnia 17 kwietnia 2002 r., III ZP 22/01, OSNAPiUS 2002 nr 13, poz. 312). Dotyczy to również zaniechania obowiązków obciążających organ rentowy na podstawie art. 62 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w zakresie informowania ubezpieczonych o prawach i obowiązkach wynikających z ustawy.

Nietrafnie w skardze kasacyjnej podniesiono, że Sąd drugiej instancji powinien uwzględnić istotną zmianę tego stanu prawnego, która - w ocenie skarżącego - miała wynikać z wprowadzenia do art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników ust. 7, przewidującego od dnia 24 sierpnia 2005 r. możliwość przywrócenia terminu do złożenia zaświadczenia o wysokości podatku należnego za rok ubiegły, jeżeli rolnik wykaże, iż niezachowanie terminu nastąpiło wskutek zdarzeń losowych (art. 2 ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. o zmianie o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw). Ten nowy stan prawny, wynikający z art. 5a ust. 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, nie dotyczy terminu określonego w art. 5 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r., lecz wyłącznie terminów określonych w art. 5 ust. 1 pkt 1 i ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, czyli 14-dniowego terminu do złożenia oświadczenia o kontynuowaniu ubezpieczenia po rozpoczęciu wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej oraz upływającego w dniu 31 maja każdego roku podatkowego terminu do złożenia zaświadczenia właściwego urzędu skarbowego. W odniesieniu do terminu określonego w art. 5 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. nie wprowadzono żadnych zmian, które wymagałyby zresztą stwierdzenia działania ustawy wstecz.

Wprawdzie ustawodawca dokonał zmiany w ustawie z dnia 24 kwietnia 2004 r., nie restytuował jednak możliwości dokonania zawiadomienia o formie opodatkowania zaniechanej przed dniem 30 września 2004 r., lecz usunął tylko niekonstytucyjny skutek wyłączenia z ubezpieczenia rolniczego ze względu na formę opodatkowania (por. wyżej powołany wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 marca 2006 r., P 8/05 oraz wyrok z dnia 18 lipca 2006 r., P 6/05, OTK 2006-A nr 7, poz. 81, Dz.U. Nr 134, poz. 947 z dnia 25 lipca 2006 r.). W dodanym art. 5a przewidział złożenie do dnia 31 grudnia 2005 r. wniosku o podleganie rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu przez tych rolników, którzy zostali wyłączeni z tego ubezpieczenia ze względu na rodzaj podatku; nie zaś tych, którzy o formie opodatkowania nie poinformowali. Pomijając więc tę regulację, Sąd Apelacyjny nie naruszył art. 316 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

Skarżący nie może stawiać zarzutu naruszenia zasady równego traktowania ubezpieczonych z powołaniem się na przepisy wydane w wykonaniu wyroków Trybunału Konstytucyjnego, gdyż nie należał do kategorii rolników wyłączonych z ubezpieczenia ze względu na formę opodatkowania. Należy podkreślić wyraźną różnicę co do zgodności z Konstytucją wyłączenia z ubezpieczenia ze względu na rodzaj i wysokość opodatkowania, od takiego wyłączenia ze względu na niezachowanie obowiązku przedstawienia dokumentacji umożliwiającej weryfikację zachowania prawa do pozostania w ubezpieczeniu rolniczym, mimo prowadzenia działalności pozarolniczej.

Z przedstawionych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).

=====